

Kom (Egypte of Iran, 10de eeuw) van glas, na het blazen als een camee geslepen.

Tulbandkroon (Nepal, 19de eeuw). Staat voor verbinding religieus en werelds leiderschap.

Brug tussen culturen

Niet zozeer de islamitische herkomst maar ambachtelijk meesterschap bepaalt de pracht van de Khalili-collectie. Door Chris Reinewald

Weer transformeert De Nieuwe Kerk voor een expositie. Dit keer in een spiegelpaleis, waar je prettig verdwaalt in schoonheid. Toch hebben de aan alle kanten reflecterende vitrines wel degelijk een functie. Je kunt nu het glas en keramiek van vrijwel elke kant bekijken.

Eén wat smoezelig witte aardewerken komt de aandacht. De rand is versierd met een paars-zwarte Arabische tekst in Koefi-stijl: een stokkenkalligrafie met lange horizontale lijnen en verticale uithalen die spits eindigen. Hier staat te lezen: 'Grootmoedigheid is een karaktereigenschap van de bewoners van het paradijs'. De uitspraak wordt weliswaar toegeschreven aan de profeet Mohammed of diens schoonzoon Ali, maar klinkt universeel. Ook past het citaat bij de levensopvatting van Nasser David Khalili (1945), grootmoedig bruikleengever en verzamelaar. Khalili, een Brits zakenman van Iraans-Joodse komaf, wil een brug slaan tussen de islam, het jodendom en christendom.

Je gelooft hem dan ook direct als hij vertelt dat tranen in zijn ogen schoten toen hij deze selectie uit zijn collectie in een — ofschoon niet meer als dusdanig gebruikte — kerk zag prijken. Maar zelf slik je ook even wanneer je in het koor een prachtig uitgelicht Koranvers van bijna zes strekkende

Schaakstuk in de vorm van een zittende man, Iran, 13de eeuw. Op

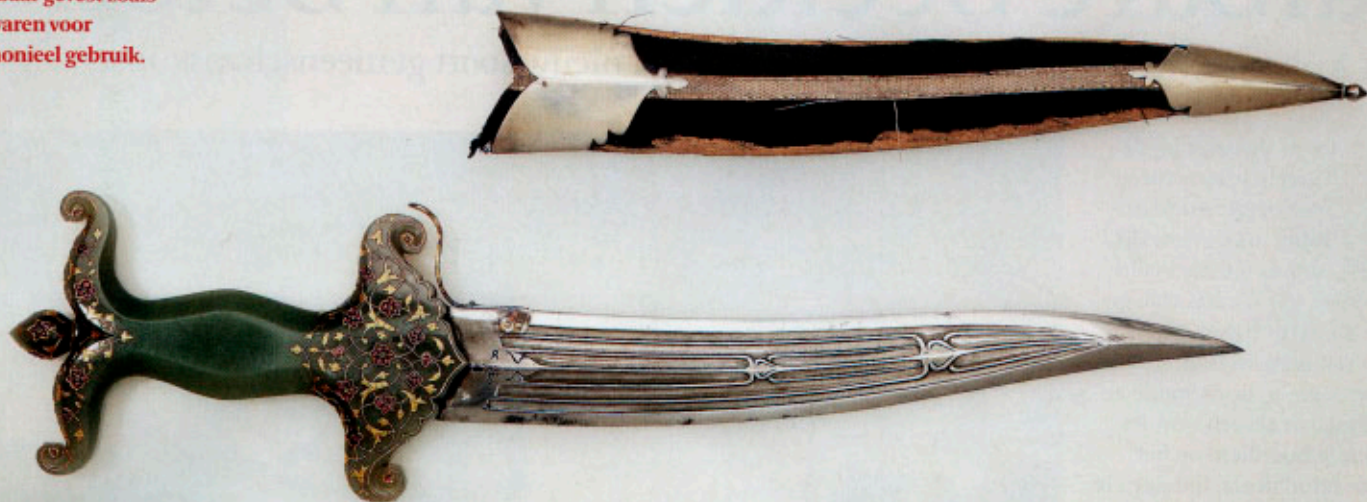
zijn hoed staat zijn naam: sjeik Tughril, die leefde in de 12de eeuw.

meter ontdekt, geborduurd in goud- en zilverkleurig satijn. Deze 19de-eeuwse, Egyptische hizam bedekte ooit de bovenzijde van het grotere kledingstuk dat over de Ka'ba, op de fundamenten van het 'eerste door Abraham gezegende huis' in Mekka hangt.

Natuurlijk is ook Khalili zich bewust van de stuip waarin de politiek nu is geschoten over het 'islamiseren van het Westen'. Dat gebeurt immers wanneer culturen met elkaar in contact komen door handel te drijven. Of wanneer jongeren in het buitenland studeren, zoals Khalili ooit: 'Toen ik als jongeman in Engeland bij mijn vriendinnetjes thuiskwam dwaalde mijn blik af naar tapijten en gordijnen die daar hingen. Ik wees mijn gastheer dan op motieven die uit mijn cultuur, de islam, voortkwamen. Daar reageerde men vaak verbaasd op.'

Uiteindelijk groeide deze behoefte de schoonheid van de islam als cultuurvorm te tonen tot zijn omvangrijke verzameling, die nauwgezet de geschiedenis ervan volgt. De traditie beslaat 1300 jaar en strekt zich uit over een cultuurgebied tussen het Andalusië van 784 in het Westen tot het 19de-eeuwse India in het Oosten. Zowel de collectie als deze tentoonstelling met louter topstukken maakt duidelijk dat het wegzetten van de islamcultuur als achterlijk, even achterlijk zo niet verachtelijk is.

Dolk uit India, 18de eeuw. Gevest van jade bezet met goud, robijnen en smaragd. Wapens met een breekbaar gevest zoals jade waren voor ceremonieel gebruik.

Overigens is de religieuze component hier eigenlijk te verwaarlozen. Want wat hebben een buitenmaat schaakstuk, een kordaat ruitertje, een dolk, enkelbanden of een fluwelen jas met Allah of Mohammed van doen? Bar weinig. Kijk je nog nauwkeuriger dan blijkt de islam niet zo eenkennig, getuige Grieks-Byzantijnse, christelijke, hindoestaanse of niet-Arabische (want Perzische) invloeden. Op het affiche voor de expositie staat een ongesluisd meisje dat schalks haar hoofd opzij beweegt in een sierlijke dans. Het is een 17de-eeuwse Iraanse verftekening met een exotische afbeelding van een Indiaas meisje zoals je die nu in Bollywoodfilms ziet rondhupsen. De mannelijke pendant doet juist westers aan: een jongen in Portugees koopmanskostuum.

Een ander sleutelstuk waarin Khalili doorklinkt als verzoener van culturen is een uiterst fijn gepenseeld tafereel met een bebaarde reus. Het is 'Uj, de koning van Basan, en hij is in gezelschap van én Mohammed én Mozes en op de achtergrond van de prent zit ook nog het kindje Jezus bij Maria op schoot.

Zoals in onze christelijke kunst ambachtslieden beelden, schilderijen, houtsnijwerk en teksten verluichten om van God te getuigen, zo kent de islam een vergelijkbare maar abstractere uitleg. In de hadith, een vroeg overgeleverde tekst buiten de Koran, wordt verteld dat Allah tegen

Mohammed zei: 'Ik was een verborgen schat en wilde gekend worden. Derhalve schiep ik de wereld zodat ik gekend kan worden.' Op die subtiele manier inspireert Allah de ambachtsman tot de toppen van zijn kunnen.

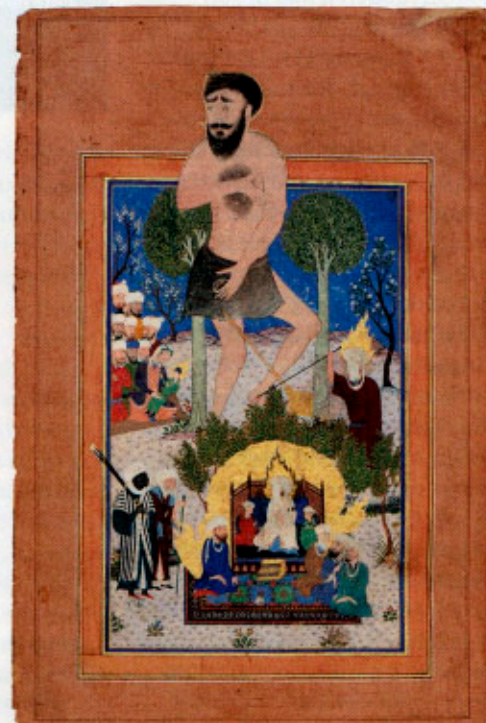
Als Europese cultuurliefhebbers van deze expositie genieten, hoe zit dat dan met verwesterde islamitische landen? Khalili lacht: 'Toen we in Abu Dhabi exposeerden, bleken vooral de jongeren erg gretig naar "hun cultuur" die hun ouders juist aan het vergeten waren.'

Islamitische kunst

Passie voor Perfectie, t/m 17 april 2011 in De Nieuwe Kerk, Amsterdam. Info: nieuwekerker.nl

Nasser David Khalili: 'Tijdslijn van de Islamitische kunst en architectuur', Amsterdam University Press, Amsterdam, 2006. ISBN 90 5356 804 2. Hiervan verscheen een beknopte versie als catalogus 'Passie door Perfectie', door Luitgard Mols, 240 blz., prijs € 17,50.

De reus 'Uj en de profeten Mozes, Jezus en Mohammed. De

reus 'Uj is Og in het Oude Testament. Irak of Iran, 15de eeuw.